

Sankt Matteuskyrkan

på Hisingen, Göteborg

Herkulesgatan 28 - Madängsgatan 5

Sigfrid Ericsons arkitektur

Joel Milas konst

Folke Palmérs anteckningar

S:t Matteuskyrkan på Hisingen

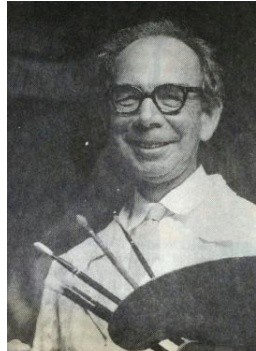
Sigfrid Ericsons arkitektur Joel Milas konst

Folke Palmérs anteckningar 2015

Bild 6. Sigfrid Ericson

Bild 7. Joel Mila

[6]

Förord

Konst är, liksom musik, ett uttryckssätt som kan användas för att öppna en människas hjärta för det gudomliga och skapa dialog med andra människor. Jag har sett det många gånger under mina år som pastor i Sankt Matteusförsamlingen. – En man jag inte hade sett förr kom en vardagseftermiddag in i kyrkan, fick se Kristusbilden på Joel Milas altartavla och föll spontant ner på knä i andakt. Han satte sig sedan på bakersta bänken och satt länge i bön och meditation medan han såg på bilderna i kyrkan. Det öppnade för flera samtal och möjlighet att bli till hjälp för en svårt prövad medmänniska. Han var en man som hade utsatts för politisk förföljelse, fängelse och tortyr i en diktaturstat och behövde läkedom till kropp och själ. – En annan dag kom en muslimsk kvinna in i kyrkan. Hon satt länge och såg på bilden av den korsfäste Jesus och bilden där han bärs bort för att begravas. Kvinnan frågade min fru, som var i närheten: "Är han död, eller lever han?" Det gav min hustru tillfälle att berätta om sin tro på en levande Kristus, som är med oss alla dagar, och om den Helige Andes närvaro i våra liv. Bilden i taket längst fram till vänster visar Maria Magdalenas möte med den uppståndne Frälsaren, som har stigit ut ur döden och öppnat dörren till Livet. – Tack vare målningarna i kyrkan har vi fått många samtal med sökare i olika åldrar och ett hjälpmedel till kristen undervisning i livsåskådningskurser. Konsten i Sankt Matteuskyrkan är inte enbart en vacker utsmyckning, utan den har budskap om den Gud som har uppenbarat sig i Jesus Kristus.

Jag skriver detta kompendium för min egen och mina vänners skull och för eventuella framtida kyrkguiders upplysning. Det kan vara bra att veta litet om S:t Matteuskyrkans historia och bakgrunden till byggnadens konst och arkitektur.

Nedanstående är ett hopskrap från anteckningar, upplysningar från internet, böcker, kyrkprotokoll och muntliga berättelser.[1]

I Nationalencyklopedin och andra uppslagsverk finns artiklar om arkitekt Sigfrid Ericson. Alltmer material och litteratur om honom och konstnär Joel Mila hittar man i Wikipedia och Wikimedia commons.[2] Bilder på S:t Matteuskyrkans exteriör och interiör kan man söka på http://commons.wikimedia.org/wiki/Sankt_Matteus_metodistkyrka_Göteborg. (Den som söker på "Matteus Göteborg" kan hamna hos Matteuskyrkan i Majorna eller ett f.d. begravningskapell på Västra kyrkogården. Med tillägg av "Sankt" och "Hisingen" eller "Herkulesgatan 28" går det bättre att hitta just vår kyrka.)

Vid en sortering 2015 av gamla S:t Matteus-papper återfanns bl.a. ett 62-sidigt kompendium om Joel Mila, skrivet 1986 av hans son Jerker Mila.[3] Likaså hittades en kort självbiografisk skildring av Joel Mila om hans konstnärliga utveckling och förteckningar över utställningar och vissa av hans konstverk.[4] Med hjälp av det återfunna materialet har jag reviderat och kompletterat mina tidigare anteckningar som jag hade gjort inför kyrkvisningar

Flera kommentarer nedan kring målningar och inventarier är alldeles för långa och många för en kort guidning. En mycket kortfattad informationsfolder om S:t Matteuskyrkan skulle det vara bra att göra, kanske ungefär som det vikta A4-papper som fanns för utdelning i samband med "kulturhusens dag" år 2002.[5]

Innehåll i detta kompendium:

Förord **sid.2** Innehållsförteckning **sid.2**

S:t Matteus metodistförsamling **sid.3**

Kyrkobyggnaden **sid.3**

Arkitekt Sigfrid Ericson **sid.4**

Konstnär Joel Mattsson/Mila **sid.5**

Takmålningen 1923 **sid.7**

Altartavlan 1959 **sid.9**

Altarpartiets inredning och budskap **sid.10**

Tavlan i lilla salen 1951 **sid.11**

Tillägg om Mila **sid.12**

Noter **sid.12**

Källor och referensmaterial **sid.14**

Sankt Matteus Metodistförsamling

Metodistisk evangelieförkunnelse kom till södra Hisingen nära Kvillebäcken som s.k. utpostverksamhet genom lokalpredikanter från Emanuels och S:t Jakobs metodistförsamlingar. 1906 hyrdes en lokal i fastigheten Solgården.

Syföreningen *Dorkas* bildades många år före församlingen och sydde ihop till grundplåten till ett kyrkbygge. Den 1 september 1916 bildades *församlingen* officiellt, och biskopen utnämnde Josef Wickman till dess pastor.

(Metodistförsamlingen i Kvillestan hette först Wesley, senare S:t Matteus. Metodistförsamlingen i Majorna som först hette Efraim kallades sedan Wesleyförsamlingen.) Bland Kvillestans barnrika familjer bedrev församlingen ett omfattande söndagsskol-, junior- och ungdomsarbete.

Kyrkan byggdes 1923 och invigdes den 16 september vid Herkulesgatan nära Madängen, där korna betade på sommaren och barnen åkte skridsko mellan vassruggarna på vintern (enligt vad äldre församlingsmedlemmar har berättat).

Bild 8. Grundstensläggning i januari 1923. [6]

Bild 9. Ännu ganska tom Herkulesgata vid mad-ängen.

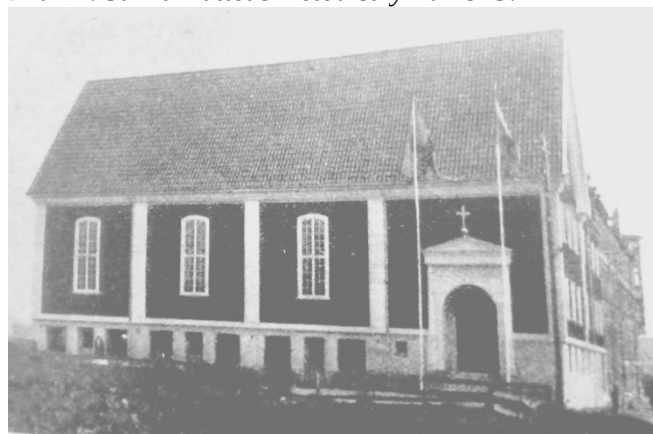
Årtal för pastorer och andra ledare genom decennierna hittar vi i jubileumsboken Metodistkyrkan 100 år (NBA Sthlm 1968 s159f, 83ff), i Metodistkyrkans i Sverige årsböcker och i S:t Matteus församlingsprotokoll. S:t Matteus hade i många decennier mycket stark barn-, ungdoms-, kör- och kvinnoverksamhet. Efter hand

som medelåldern i församlingen har stigit och befolkningssammansättningen i stadsdelen ändrats har församlingsverksamhetens tyngdpunkt mer kommit att ligga på dagträffar för pensionärer, diakonala kontakter och gemenskap med kringboende genom väffel- och cafékvällar, tidigare s.k. Ria-verksamhet. Det finns fortfarande stort behov av sådan verksamhet i stadsdelen. Stor inflyttning i höghusen som byggts och planeras i det gamla porslinsfabriksområdet, Kvillebäcksområdet och frihamnsområdet innebär nya utmaningar och kan ge nya framtidsmöjligheter för kristen verksamhet i S:t Matteuskyrkan, som också är lätt tillgänglig genom allmänna kommunikationer. (När detta skrivs 2011 har S:t Matteusförsamlingen cirka fyrtiofem medlemmar, flera i hög ålder. Församlingen har många vänner. I början av år 2011 är antalet s.k. betjänade personer 138).[7]

Bild 10. Söndagsskolfest på 1930-talet.

Bild 11. Sankt Matteus metodistkyrka 1923.

Kyrkobyggnaden

S:t Matteus kyrka, fastigheten Brämaregården 9:1, i hörnet *Herkulesgatan 28/Madängsgatan 5*, byggd 1923, är av Kulturförvaltningen/Göteborgs Stadsmuseum klassad som en "bevarandevärd" byggnad. Den är enligt Kulturförvaltningen (dnr

1233/08 5322) "en ovanligt välbevarad frikyrka med ett stort socialhistoriskt och byggnadshistoriskt värde där kyrkorummets måleri har en mycket hög kvalitet." Bebyggelseantikvarie Karin Nordström skrev (efter besök 2008-09-18): "Kyrkan, som är ritad av Sigfrid Ericson, präglas av 1920-talsklassicism. Fasaderna är klädda med locklistpanel och fönstren är smårutsindelade. Huvudfasaden mot Herkulesgatan har flera tidstypiska detaljer, bl.a. väggpelare och en entréportal inramad med kolonner som bär ett triangelformat gavelparti." "Kyrkorummet är påkostat med inredning ritad av kyrkans arkitekt. Takmålningarna samt altartavlan är utförda av kyrkomålaren Joel Mila" (då med efternamnet Mattsson). Lägenheterna beskrivs också som antikvariskt välbevarade med originalsnickrier vad gäller spegeldörrar, fönster, golvlistor m.m. [8]

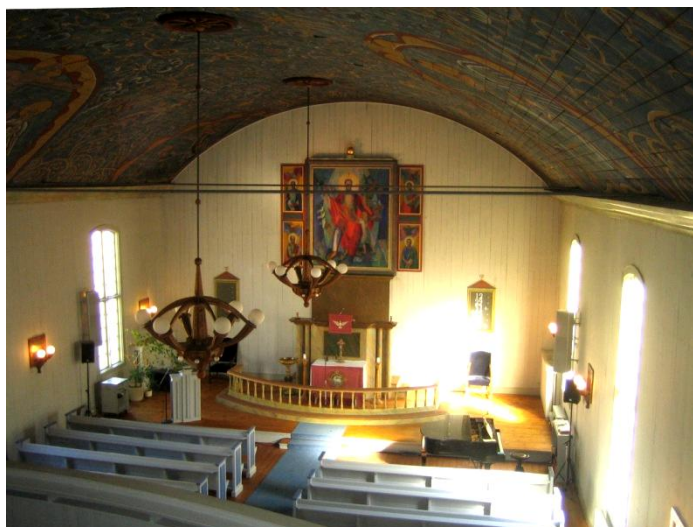

Bild 12.

Kyrksalens rustika trälampetter och lampkronor i jugendstil torde höra till Sigfrid Ericsons ursprungliga interiör. Men predikstolens lyktstolpar togs bort vid en renovering 1959 för att ge rum för Milas stora altartavla. (Jfr äldre foton). Piporgeln köptes från Alingsås Missionskyrka och fick ett nytt skåp med svällarluckor på läktaren.[9a]

Under 1990-talet genomgick S:t Matteuskyrkan en grundlig successiv renovering både in- och utvändigt. En lätt, reglad brandvägg mot granntomten på Madängsgatan byggdes. Den vilar på ett betongfundament, som i sin tur vilar på pålar för att motverka sättningar i grundleran. Ett nytt yttertak med tegelpannor lades. Och på ovansidan av stora kyrksalens innertak lades isolering med hjälp av en längsgående brygga på vinden under taknocken.

Bild 13.

Bild 14.

[6]

Församlingen tyckte vid renoveringen också att det skulle bli fräschare med blågrå bänkar som matchade Milas blå takmålning, och "himlen kommer till jorden" genom att bänkarna målades blåtonade och mittgången fick en blå matta. Annars har färgsättningen vid renoveringar skett med stor hänsyn till Joel Milas önskningar och förslag. På läktaren finns en kyrkbänk bevarad som visar Milas ursprungliga färgsättning: brunbetsade bänkar med ljusgula och bruna gavlar. Problemet med dem var att åhörarna fastnade i betsen om predikan blev för lång.

Den lilla pulpiten i kyrksalen är den smala talarstolen från Teologiska Seminariet på Överås, där många teologie studerande vändats under sina första predikoövningar. (Firman A-gravyr som hyr i kyrkans bottenvåning ansåg att Överåspulpeten och den betsade bänken på läktaren var värda var sin minnesplatta i mässing, som de skänkte.) [9b]

Arkitekten Sigfrid Ericson (född 7 okt. 1879 i Fritsla, avliden 1958) studerade vid Chalmerska institutet i Göteborg till 1899 och därefter vid Konstakademien i Stockholm (Arkitekturskolan KKH) till 1902. Han var lärare i byggnadsritning vid Chalmers 1903-1913, rektor för Slöjdföreningens skola i Göteborg 1913-1945, arkitekt vid Kungliga byggnadsstyrelsen och styrelseledamot i Röhsska konstslöjdmuseet och föreningen Konstfliten.[10] Han var författare till flera böcker om konsthantverk.[11]

Ett av Sigfrid Ericsons mest uppmärksammade byggnadsverk är **Masthuggskyrkan** (uppförd 1910-1914), detta landmärke som med sitt mäktiga torn reser sig ur västkustklippan och ofta har avbildats som en symbol för sjöfartsstaden Göteborg och ett exempel på svensk nationalromantisk arkitektur. Ericson planerade också Götaplatsen i samarbete med Arvid Bjerke, ritade *konstmuseet och konsthallen* i nyklassicistisk stil och anlätades för byggnader på och omkring Liseberg i samband med Göteborgs stora jubileumsutställning 1923. [12]

Sigfrid Ericson är arkitekten också bakom flera andra kyrkor och kapell tillhörande Svenska kyrkan, bl.a. **Hunnebostrands kyrka** (byggd 1910-11), **Lyse kyrka** (1911-12), **Surte** (1911-12),

Skene (1919-22), **Brämaregårdens** (1925), **Jörlanda** (1924-26), **Träslövsläge** (1926-27, nästan samma ritning som för Brämaregårdens träkyrka i 20-talsklassicistisk stil), **Hönö** kyrka (1933-34), **Svenasjö** kapell (1934), **Nissaströms** kyrka (1939-40) och **Johannebergskyrkan** (1938-40), den sistnämnda ett exempel på övergången från 20-talsklassicism till funktionalism.

Bland Sigfrid Ericsons *frikyrkobyggnader*, som i all sin enkelhet blivit uppskattade inom arkitekturen för sina harmoniska proportioner, kan nämnas metodistkyrkorna **S:t Matteus** (1923), som smälter väl in i Kvillestans arbetar- och landshövdingehusstadsdel, och **Emanuelskyrkan i Kungsbacka** (1928, nära järnvägsstationen och lik ett litet rådhus med sin takryttare).

Sigfrid Ericson ritade även flera andra offentliga byggnader och bostadshus. För sina insatser för arkitektur och konsthantverk fick han Göteborgs stads förtjänsttecken 1948 och utnämndes till hedersdoktor vid Göteborgs högskola 1950.

[13] [14]

Konstnären Joël Mila (född 29 sept.1895 i Jönköping, avliden 1985) var elev och yngre medarbetare till Sigfrid Ericson och blev ofta rekommenderad av denne berömde Göteborgs-arkitekt för utsmyckning av kyrkor och församlingssalar men även för dekorerings av profana inrättningar, t.ex. Lisebergs berg-och-dalbana, där Joel fick måla fantasidjur, stora blommor och växtslingar i 1920-talets jugendstil. Han dekorerade också flera privata hem och målade porträtt av deras invånare. [15]

Joel Mila blev mest känd i Västsverige och Danmark för sin *kyrkokonst* med bibliska motiv, där han helst gav Jesus en framträdande plats. Han var en troende kristen, medlem av S:t Jakobs metodistförsamling i Göteborg. [16] När Joel i samband med sin 75-årsdag den 27 september 1970 med tacksamhet såg tillbaka på sitt liv framhöll han betydelsen av sitt föräldrahem. "Där lärde jag känna Jesus Kristus, det ytterst enda nödvändiga", sade han. [17] Joel såg sin kyrkokonst som en förkunnelse av det han menade var det bästa och viktigaste i livet: Jesus Kristus och frälsningen genom Honom. [18]

När Joel behövde en liten paus i sitt flitiga målande spelade han gärna något på sin fiol eller skrev ner sina tankar kring bildernas budskap i dikter eller meditativa små berättelser. [19]

Från början var hans namn *Joel Mattsson*. Hans fromma föräldrar var Emelie Mattsson (1853-1919) och August Mattsson (1853-1913) i Jönköping. De och i synnerhet Joels konstnärlige storebror Otto (1890-1921) hade sett hans begåvning och uppmuntrat honom att vidareutveckla sina gåvor. [20] Medan Joel arbetade som målarlärling på dagarna påbörjade han 1910 kvällsstudier på Tekniska skolan i Jönköping. Sina bästa betyg där fick han i frihandsteckning, modellering, konstindustriell fackritning och ornamentsritning. Hans lärare på Tekniska skolan bildhuggaren *Carl Christensen* betydde mycket för Joels konstintresse. Likaså inspirerades han av *Georg Paulis* väggmålningar i Jönköpings läroverk och tog som en målsättning för sina framtida arbeten Georg Paulis princip att konsten skulle harmoniera med rummets arkitektur. (Se t.ex. hur väl de bågformade bildfälten i S:t Matteuskyrkans takmålning passar till takets välvning.)

År 1917 började Joel arbeta som tecknare och litograf vid Jönköpings Litografiska Aktiebolag. 1919 blev han konstnärselev på Slöjdföreningens skola i Göteborg, där han fick *Sigfrid Ericson* som rektor och *Albert Eldh* som lärare i bl.a. teckning och dekorativ målning.

Joels fem år äldre storebror Otto ville dela med sig av sitt konststipendium till sin lillebror för att de två på lika villkor skulle tillsammans resa till Paris 1921 och studera för franska mästare. Tragiskt nog drucknade Otto den sommaren i Stångån utanför Bjärka Säby slott när han skulle rädda badande kamrater som höll på med dekorationsarbeten på slottet. Det blev ett hårt slag för Joel. [21]

Men trots sin stora sorg reste Joel ensam till Paris. Där gick han i lära hos kubisten *André Lhôte* vid Académie Montparnasse vars påverkan senare visade sig i Joels stränga kompositioner och strävan att låta målningen och arkitekturen bli till ett. Joels andre lärare i Paris var *Othon Friesz* vid Académie Moderne, där Joel övade sig i impressionism, expressionism och en dekorationsteknik med lysande färger. [22]

Men den vars konst kanske kom att betyda mest för Joel var italienaren och freskomålaren *Giotto*, som levde på tolv- och trettonhundratalet och som Joel senare i sitt liv i en lycklig dröm, som han berättat om, upplevde att han fick måla tillsammans med i himlen. [23]

En annan dröm blev verklighet för Joel redan på jorden, nämligen önskedrömmen han haft om att

någon gång få dekorera en kyrka. När han 1923 kom tillbaka till Göteborg från sina konststudier i Paris och södra Frankrike höll S:t Matteus Metodistförsamling just på att få sin kyrka på Hisingen färdig. Kyrkans arkitekt Sigfrid Ericson föreslog att hans elev Joel Mattsson skulle få måla i taket. Det fick han, och Joel blev lycklig. Tänk att få ett helt tomt trätak att måla på! [24]

Bild 15.

Takmålningen, eller åtminstone en del av den, blev till ett examensarbete i hans konststudier. Längst bak till vänster över läktaren har Joel signerat med sitt dåvarande namn: *Joël Mattsson*. Tremat över bokstaven e hade Joël börjat lägga till i Frankrike av uttalsskäl. I slutet av 1920-talet tog han sig dessutom artistnamnet *Mila*. [25] Han fick med tiden många fler kyrkor att måla i än vad han hade kunnat drömma om.

Färgen i S:t Matteus tak är tempera på trä eller äggtempera. Temperafärgerna är vattenlösliga (obs! icke tvättbara). Joel tog sig bokstavligt talat "vatten över huvudet" där han låg på ställningar och fick färgdropp i ansiktet, har ögonvittnen berättat. En så stor och heltäckande takmålning ville han undvika att göra i fortsättningen. Han brukade senare vid målning av kyrkors tak nöja sig med mindre scenerier, men, liksom i S:t Matteus, gärna med motiv ur Jesu liv. S:t Matteusförsamlingen hade först inte ansett sig ha råd att låta måla hela takvalvet, men Joel envisades med att fullfölja hela sin planerade takschildring av Jesu liv och fick under tiden bo i ett rum på S:t Matteus vind. [26]

Stilen i S:t Matteuskyrkans takmålning påminner om bysantinsk kyrkokonst från de första århundradena efter Kristus eller romansk s.k. medeltida expressionism, där andakten och det budskap som uttrycks genom bilderna är långt viktigare än ett naturtroget realistiskt avbildande. [26b]

Ett drag från den gamla kyrkokonsten är gloriornas utformning. Ibland använde medeltida konstnärer s.k. *korsglorior* för att utmärka gudomliga personer. I S:t Matteuskyrkans tak finns korsgloria på Kristus och på den Helige Andes symbol duvan.

Också i Milas senare målade altartavla från 1959 finns en antydning till ett kors i Jesu gloria. Och där är storheten hos Kristus framhävd genom att dessutom hela hans heliga gestalt är omgiven av ett ljussken, en s.k. *mandorla*, en sorts

mandelformad gloria, som Joel Mila gärna använde i sina framställningar av Kristus.

[26c]

Joel kunde inte entydigt placeras in i någon speciell "ism". Han inspirerades av "ismerna" men skapade egna stilar. Så är t.ex. S:t Matteus altartavla från 1959 (med Jesus, den lilla flickan och de fyra evangelisterna) och skissen i lilla salen från 1951 (med Jesus och lärjungarna i båten) inte målade i samma stil som takmålningen från 1923, men de harmonierar ändå. Till sina senare gjorda målningar har Mila i regel använt levande motiv, människor som han var bekant med och som kunde känna igen sig själva i målningarna. Ibland var det självporträtt och porträtt av egna familjemedlemmar.

Joel hade blivit kär i slöjdlärdottern *Hilma, född Nordlund*, (1899-1985). Hon var från Sandlyckan. De gifte sig 1926 och bosatte sig ganska snart i Örgryte. [27] Hilma var textilkonstnär och hade liksom sin make gått på Slöjdföreningens skola. Joel och Hilma samarbetade mycket när det gällde färgsättning och utsmyckning med textilier i kyrkor och lokaler. Det hände att Hilma också hjälpte Joel med att måla blommor och andra dekorationer på väggarna. [28] Deras söner Gunnar och Jerker lär kunna urskiljas på en del kyrkliga målningar.

Joel Mila utvecklade sin konst hela livet, han tecknade och målade porträtt och landskapsbilder, gjorde akvareller och oljemålningar, keramik, reliefer, skulpturer och intarsia, använde olika slags dekorations- och marmoreringsteknik, tempera på trä och muralmålning, lärde sig freskomålningsteknik (av finländaren *Lennart Segerstråle*) och konsten att göra färgskimrande glasmålningar och glasmosaik. [29] Joel Milas konst var ofta färggrann med klara - ibland kontrasterande - färger, som dock harmonierade med varandra och kunde ge en säregen lyster.

Några ställen där Milas kyrkokonst kan beskådas:

I samband med en utställning 1983 i Kronhuset, Göteborg, om Joel Milas konst [30] listades - förutom en hel del oljemålningar och akvareller - följande större arbeten:

S:t Matteus metodistkyrka Göteborg: takmålning 1923, altartavla 1959. **Jörlanda** kyrka: predikstolsfigurer 1926. **S:t Jakobs** metodistkyrka Göteborg: altartavla 1928, korfönster i kapellet 1961, takmålning i kapellet 1977, altaret med intarsia 1981. **Åmåls** metodistkyrka: altartavla 1935. **Träslövsläges** kyrka: takmålning, altartavla 1951. **Hyltebruks** samrealskola: väggmålning

1952. **Tvååkers** kyrka: vägg-, tak- och läktarbröstningsmålningar 1953, åtta fönster, glasmosaik 1975. **Hunnestads** kyrka: takmålning i koret 1954. **Närunga** kyrka: altartavla, triptyk 1955. **Skallsjö** kyrka: vägg- och takmålning koret 1956, predikstolsmålning 1956, tak- och läktarbröstningsmålningar 1962-63. **Motala** församlingshem: väggmålning, fresk 1958. **Falkenbergs** kyrka: altartavla, mosaik 1958. **Mölnåls** västra begravningskapell: väggmålning, fresk 1960. **Hirtshals** svenska sjömanskyrka: väggmålning koret, fresk 1961. **Nässjö** S:t Valborgs kapell: två korfönster, glasmosaik 1961. **Skårs** kyrka Göteborg: sexton fönster, glasmosaik 1963-66. **Backa** kyrka Göteborg: takmålning 1964. **Eskilstuna** S:t Johannes kyrka: två fönster, glasmosaik 1964. **Grebbestads** kyrka: fem korfönster, glasmosaik, och altartavla 1965. **Skagens** svenska sjömanskyrka: väggmålning koret 1965. **S:t Johanneskyrkan** Göteborg: sex korfönster, glasmosaik 1967. **Mo** kyrka Bohuslän: altartavla 1968. **Resö** kyrka Bohuslän: korfönster, glasmosaik 1971. **Kinnarumma** kyrka: predikstols- och läktarbröstningsmålningar 1972-73. **Hjällbo** kyrka Göteborg: fyra fönster, glasmosaik, och altartavla 1973. **Askims** kyrka Göteborg: läktarbröstningsmålning 1974-75. **Näsets** kyrka Göteborg: två korfönster, glasmosaik 1975-76. **Horreds** kyrka: läktarbröstningsmålning 1976. **Laholms** begravningskapell: korfönster, glasmosaik 1977. **Lindome** kyrka: två oljemålningar 1978-79. **Släps** kyrka: två glasmålningar koret 1982. **Vallda** kyrka: altartavla 1982, församlingshem: vävnad 1973. [31]

Takmålningen från 1923, ytterligare kommentarer

De sex bildfälten i S:t Matteus tak betonar kyrkoårets budskap om Jesu liv och hans frälsargärning. Julbudskapet och påskbudskapet finns på varsin långsida. Stiliseringen i figurerna och deras strikta placering i de sex huvudfälten lättas upp av friare målade händelser ur Jesu liv. På *det blå himlavalvet* i kyrkan finns sprudlande lekfulla antydningar om Gud som universums skapare och livgivare: Där är stjärnor, solar, molntussar, slingrande växtlighet. Girlanderna och de fantasifulla växtdekorationerna påminner om kurbitsmålning i äldre svensk allmogekonst, typ dalmålningar, eller Joels samtida 1920-talsjugend.

S:t Matteus takmålning har varit till stor hjälp för mig när det gäller att åt skolelever och sökande

människor i livsåskådningskurser ge en kortfattad översikt över Jesu liv i *kronologisk ordning* *medsols*.

I främre högra hörnet börjar vi med *Marie bebådelse* då profetierna om Messias börjar gå i uppfyllelse (Luk.1:26-33).

Sedan kommer änglabudskapet till herdarna om en stor glädje: en Frälsare har fötts åt er (Luk.2:8-14).

Mitt på högra långväggen är *Maria med den utlovade Frälsaren Jesus* (Luk 2:15-20). "Och Ordet blev människa och bodde bland oss, och vi såg hans härlighet ... och han var fylld av nåd och sanning" (Joh.1:14).

De vise männen söker sig från fjärran länder och finner äntligen den efterlängta och välbehövliga Frälsare som kommit till jorden också för deras folk. (Matt.2:1-12).

I höger hörn över läktaren skildras *Jesu dop* då han invigs till sin frälsargärning. (Matt.3:13–17).

Över orgeln lovprisas *Messias*, när han rider in i Jerusalem: "Välsignad är han som kommer, konungen, i Herrens namn. Fred i himlen och ära i höjden!" (Luk.19:29-40).

I vänstra läktarhörnet skildras *Jesu ångestfyllda bönekamp* i Getsemane. "Fader, om Du vill det, så ta bort denna bägare från mig. Men låt Din vilja ske, inte min", ber han. Jesus upplever ånglahjälp och får styrka att gå lidandets svåra väg. (Luk.22:39-46).

Judaskysen och gripandet. Då övergav honom alla lärjungarna och flydde. (Matt.26:47-56).

Mitt på vänstra långsidan skildras *Jesu död på korset* för vår skull. (Joh.19:23-30). *Dödsollen* under korset är inte endast en hänsyftning på Golgata, huvudskalleplatsen, utan symboliserar också att Jesus segrat över fördärvmakterna djävulen, synden och döden. Dödskallesymbolen förekommer ibland i Milas och andras kyrkliga konst. (Fil.2:5–11).

Därefter kommer *gravläggningen* (Joh.19:38-42).

På tredje dagen *Jesu uppståndelse* och möte med Maria Magdalena. (Joh.20:11-22). Kristus har trätt ut ur dödens välde och öppnat dörren till liv och oförgänglighet. (2Tim.1:10).

Rakt fram över predikstolen är *himmelsfärden*, då Jesus välsignar sina lärjungar, sedan han uppmanat dem att gå ut i hela världen för att sprida hans goda budskap och lovat vara med dem alla dagar intill tidens ände. (Matt.28:16-20; Luk.24:46-53; Apg.1:8–11).

Som han för skall han komma igen!
(Apg.1:11; Matt.24:23-27,36; 1Thess.5:23-24).

Altartavlan från 1959, några personliga tankar

Efter takschildringen brukar jag gå vidare och tala om Milas altartavla från 1959. Överst är korset på jordgloben skulpterat, ett s.k. triumfkors, en missionssymbol för Kristi rike, ett rike som Jesus visserligen sade inte är av denna världen (Joh.18:36) men som han ville skulle erbjudas åt alla folk i hela världen (Matt.28:19). Korset på jordgloben förekommer ofta både i Sigfrid

Ericsons kyrkoutsmyckningar (t.ex. över S:t Matteus kyrkport) och i Joel Milas konst.

Budskapet om Jesus får vi framför allt genom *de fyra evangelisterna*: Matteus, Markus, Lukas och Johannes. På Milas altartavla omger de *centralgestalten Kristus*. De *symboler* som evangelisterna ibland har fått i kyrklig konst skymtar bakom dem, nämligen de fyra bevingade väsendena med ansikten som lejon, tjur, människa och örn. (Jfr Upp 4:7-8). Dock har konstnärerna genom tiderna inte alltid varit överens om vilken evangelist som skulle tilldelas vilken symbol. I S:t Jakobs metodistkyrka i Göteborg har Joel Mila på dess stora altartavla från 1928 målat namn, inte endast symboler, intill sina bilder av profeter, apostlar och evangelister. Där ser man att Joel i sin symbolik använde keruben med ansikte som en människas för evangelisten Matteus, lejon för Markus, tjur/kalv/oxe för Lukas och örn för Johannes. Se vidare not [32].

Eftersom altartavlan är från 1959 och Mila på den tiden ville avbilda levande samtida människor är Jesus och evangelisterna skägglösa enligt 1950-talets mode. Mila ville gärna sätta in evangeliet i sin egen samtids liv och kultur. [32b] – Flickan som på altartavlan sträcker sina armar mot Jesus var ett av församlingsbarnen och blev medlem i S:t Matteusförsamlingen.

(Jag vet inte hur Mila har tänkt eller hur andra betraktare av altartavlan tänker, men jag tycker att Jesusgestaltens majestätiska kroppshållning, upplyfta högerhand och kraftigt varmröda, strålände mantel för tankarna till den dag då Människosonen skall komma i konungslig glans, sitta på sin härlighets tron, döma allt ont och upprätta Guds eviga rike. Segerherren, konungars Konung och herrars Herre, är samtidigt den gode, kärleksfulle Fridsfursten, som inbjudit de små barnen, hållit upp deras ödmjukhet som förebild för oss och i Bergspredikans liknelser om blommor och fåglar velat lära oss förtrösta på Gud. (Matteus kapitel 5-7). Och han visar på skörden som skall bärgas. När Jesus kommer och upprättar Guds rike skall evangelisternas framtidsdrömmar och Bergspredikans ideal äntligen förverkligas. Det är det jag tänker på när jag ser bilddetaljerna i altartavlan.)

Tankar kring altarpartiets inredning och budskap

Altaret: Antependiets lamm med korsbaner (en gammal kristen symbol som ju finns i t.ex. Gotlands vapen och Visby stadsvapen) lär vara broderat av *Sigrid Johansson*. Hon var en konstnärlig, tavelmålade medlem i S:t Matteusförsamlingen. Lammet med det korsprydda segerbaneret och omgivande strålar av guld leder våra tankar till Uppenbarelseboken och den himmelska lovsången inför det segrande offerlammet Kristus. (Upp.5:9–14). Vi kan också tänka på vad redan Johannes döparen hade sagt när han hänvisade sina lärjungar till Jesus: "Se Guds Lamm som tar bort världens synd" (Joh. 1:29,35–36). Flera hundra år tidigare hade profeten Jesaja talat om Herrens rättfärdige och lidande tjänare, som skulle få många arvingar och komma att äras, för att han som ett offerlamm "var beredd att dö... när han bar de mångas skuld och bad för syndarna" (Jesaja 53:1-12).

På Milas keramik- och träkrucifix på altaret är Kristus framställd som den segrande försonaren, som genom sin död frälser de många från döden, ondskan, syndens skuld och makt och gör dem till Guds folk.

Här kan man, om man vill, tala om altaret som ända från urtiden står som symbol för *mötet mellan Gud och människa*, exempelvis vid Noas tackoffer, Abrahams och de andra patriarkernas bönealtaren, tempelgudstjänstens skuld- och tackoffer, gamla testamentets försoningsoffer som fullbordats genom Kristus en gång för alla, altaret nu som bord för *nattvarden*, men också fortfarande som tackofferaltare, där vi ställer kollektboxarna, och bönealtare, som vi samlas kring, när vi knäböjer vid altarrunden.

Altarrunden kan påminna oss dels om nådemedlet *bönen* och dels om nådemedlet den kristna *gemenskapen*, alltså församlingen, Kristi kyrka i vår närhet och i hela världen. Den tänkta men osynliga resten av cirkeln på andra sidan altaret kan påminna oss om den triumferande församlingen, den för oss ännu osynliga skaran

trosvittnen som kommit före oss hem till paradiset och som uppmuntrar oss att tillsammans med dem tillbe och prisa Gud. (Hebr.12:1f).

Predikstolen, som representerar nådemedlet *Guds Ord*, Bibeln, står i S:t Matteuskyrkan fortfarande bakom altaret, vilket var det vanliga i gamla metodistiska och andra frikyrkliga gudstjänstrum. Vid många frikyrkorenvöringar i mitten av 1900-talet flyttades predikstolen åt sidan, en påverkan från bl.a. Svenska kyrkan. Men en gammal frikyrkotanke var att Guds Ord var så viktigt att det skulle vara i centrum. Och förkunnelsen skulle inte vara vilket prat som helst utan helgad, ren och klar kunna gå ut över altaret till människorna.

Dopfunten representerar också ett nådemedel. I metodistisk terminologi kallas *dopet*, liksom nattvarden, dessutom för ett "sakrament". Sakramenten definieras som "av Kristus instiftade heliga handlingar, i vilka vi äger ett yttre synligt tecken på inre osynlig nåd". (Jfr Torvald Källstads konfirmandbok Trons väg, där han förklarar Metodistkyrkans religionsartiklar.)

I metodistkyrkor står dopfunten inte vid dörren eller utanför altarrunden (som den gör i gamla lutherska eller romersk-katolska kyrkor) för att barnen skall döpas till att bli Guds barn. Nej, den står innanför altarrunden, vid altaret, för att signalera att barnen redan är Guds barn när de föds. Som Guds barn är de berättigade till dop. Jesus sade: "Låt barnen komma till mig och hindra dem inte, ty Guds rike tillhör sådana" (Mark.10:14). De får döpas i Faderns, Sonens och den heliga Andens namn (Matt.28:19-20) som tecken på att de tillhör Gud Fadern, att Kristi försoning och kärlek gäller dem och att de får ta emot Guds Andes ledning och hjälp i livet. Deras dop skall vara en ständig påminnelse inför framtiden till föräldrar, faddrar, församling och dem själva om vem de tillhör och att Gud vill att de alltid skall veta att de får leva i hans gemenskap.

Dopet i Metodistkyrkan förkunnar att Gud har bekänt sig till sitt barn, och därför skrivs det döpta barnet in i församlingens bok för förberedande medlemskap. "Döp dem... och lär dem att hålla alla de bud jag har gett er", sade Jesus. Det är den kristna familjen och församlingen med dess ledare och lärare som har uppdraget att lära den döpta människan.

Förhoppningsvis vill den döpta i mogen ålder medvetet bekräfta (*konfirmera*) sitt dopförbund

med Gud och bekänna sig till Kristus som sin Frälsare. I Metodistkyrkan har den bekräftelsen i regel skett vid intagningen som medlem i församlingens och kyrkans fulla gemenskap. Bekräftelsen av dopförbundet är den fornkyrkliga innebörden i ordet konfirmation. För att bli medlem i Metodistkyrkan behöver man vara döpt i Faderns, Sonens och den heliga Andens namn, och är man inte det från förut kan man döpas - med nedsänkning eller begjutning - som en bekrännelse till Kristus. Den fulla gemenskapen i Metodistkyrkan kan ges åt den som bekänner sin tro på Jesus och vill leva som hans lärjunge. [33]

Då frågorna kring dopet diskuterades som mest under väckelsetiderna på 1700-, 1800- och 1900-talen beslöt de flesta metodistsamfundet i världen att behålla barndopet och samtidigt betona att dopet är ett tecken för livet i Kristus, inte egentligen en namngivningsceremoni.

När Equmeniakyrkan bildades av baptister, metodister och missionskyrkofolk aktualiserades och diskuterades de olika dopuppfattningarna igen. Den som vill betona dopets betydelse i sitt liv och tydligt bekänna sig till Kristus kan i denna ekumenikens tid finna flera gudstjänstförslag på internet för s.k. "dopbekräftelse" eller "dopförnyelse". Den gudstjänstformen kan användas både för barndöpta och vuxendöpta. Den innebär inte ett omdop eller ogiltigförklarande av det dop man redan fått i Faderns, Sonens och den heliga Andens namn, utan det är endast fråga om en påminnelse, ett aktualiserande av det dopförbund med Gud som man av nåd får leva och växa i. [34]

Tavlan i lilla salen, Jesus stillar stormen, är målad av Joel Mila 1951. Den är egentligen en skiss till altartavlan i Träslövsläges kyrka i Halland, nära Varberg. I samband med renoveringen av Träslövsläges kyrka fick Mila i uppdrag att pryda den kyrkan med bilder. Han avbildade flera av Träslövsläges invånare, som i Milas kyrkbilder kom att känna igen sig själva. Lärjungarna i båten var bl.a. fiskare som Joel hade lärt känna när han bodde i Träslövsläge på sommaren. Mannen vid styråran var kyrkofullmäktiges ordförande, enligt vad Joels son Jerker Mila berättar i sitt kompendium om sin far. Joel skrev en dikt om bränningarna vid Röskär utanför Träslövsläge och hur Jesus, som kommit för att hjälpa i vardagens slit och fiska människor för Guds rike också stillar livets stormar.

Joels hustru, textilkonstnärinnan Hilma Mila, hjälpte sin make med att måla blomsterbårder i Träslövsläges kyrka. Hon gjorde också ett altarkläde under stormtavlan, där hon broderade orden: "Det skepp kan ej sjunka där Jesus är med". [35]

När Träslövsläges kyrka återinvigdes 1951 av biskop Bo Giertz var den slutliga altartavlan inte färdigmålad. Då satt skissen tillfälligt där i stället. Joel skänkte den till S:t Matteus församling mot slutet av sitt liv – i början av 1980-talet. [36]

Här är Joels dikt till tavlan om hur Jesus stillar stormen, citerad i sonen Jerkers minneskompendium om sin far: [37]

*Där stod några män på kajen, på kajen i fiskarnas by.
De talte om fiske och båtar och vad väder det skulle bli.*

*Och en av dem sa, jag går hemåt, det blir inget fiske idag
Se tjockan står tät över Röskär, och det bryter vid Svarteskär.*

*Och sakta drog de sig hemåt, och måsarna skriade hest.
De mötte en man som slog följe, Han var såsom en av dem.*

*Och de satte sig på en reling på en vitmålad fiskebåt.
De talte om båtar och fiske och vad väder det skulle bli.*

*Han sporde om husrum för natten. De sa att det ordnar sig nog
Och en matbit har vi till övers för den som vill gästa vår by.*

*Och främlingen sa jag vill fiska. De svarte att det blir storm.
Det vet jag men jag fiskar hjärtan, jag tänkte börja med er.*

*Vad har du för agn och krokar eller nyttjar du trål och garn?
Och ögonen glindrade gäcksamt, och munnarne logo i mjugg.*

*Jag är Människones Son, men min Fader som bor i himmelens höjd
Han ger både agn och krokar och jag tror att jag fångar er.*

*Och Han reste sig upp och Han frågte: Vem följer mig nu ty jag ser
det går storfisk därute vid Röskär, och den skall vi ha till mat.*

*Och tolv män sa att vi följer, men varför, det visste de ej
Och de ordnade agn och krok och stötte från stranden ut.*

*Vid Svarteskär drog de en tonfisk och halade in i sin båt.
Men främlingen la sig att sova, då började stormen att gny.*

*De vände och revade segel, men vågorna togo dem fatt
Och rymden skalv utav tordön, och blixtar rev himlen itu.*

*De var tolv stycken orädda sjömän och en främling som låg och
sov
Och de sporde om detta var döden som hade dem nu i sitt grepp.*

*Och himmelens fönster stod öppna och regnet strömmade ner
Och stormen slet seglet i trasor, men främlingen sov i ro.*

*Likt ett nötskal så kastades båten på hushöga vågors rygg.
Då reste sig Han som sovit, Han var alldeles lugn och trygg.*

*Och solen bröt fram i zenit, och stormens dån dog ut.
Och vågorna la sig till vila, och det var alldeles lugnt.*

*Och de var hemma i hamnen och lade sig vid sin kaj.
Och han sade till dem, att inte döden men livet jag skänker er. [37]*

Tillägg:

Joel Mila brukade noggrant förbereda sina kyrkliga konstverk genom att göra både mindre skisser och förarbeten i stort format, s.k. kartonger. Dessa kartonger kunde användas i utställningar, bl.a. i det vernissage om Milas konst som på inbjudan av Göteborgs historiska museum anordnades i Kronhuset i Göteborg hösten 1983. [38] [39] I programmet sammanfattade Joel i en kort självbiografisk artikel sitt och sin hustru Hilmas liv som konstnärer. Och han slutade med orden: "Dessa kyrkliga målningar vill inte vara endast en utsmyckning, utan en del av den arkitektur som de vill berika. Och – det viktigaste av allt – de skall förmedla det andliga budskapet till åskådarna." [40] [41]

Efter "Kronhusutställningen" ville Arkivet för dekorativ konst, Lund, ta hand om de flesta av Joels bevarade kartonger och några mindre skisser. Överflyttningen skedde i början av 1984. – Joel hade hedrats med Göteborgs Kyrkliga Samfällighets kulturstipendium 1974. I maj 1984 hedrades han med ett honnörsstipendium från Göteborgs stad. Han fick också Göteborgs Konstnärsklubbbs kamratstipendium.

"På midsommardagens morgon 1985, fem månader efter att hans Hilma stilla gått bort i sin sömn, låg han död i sin säng på samma sätt som han somnat på kvällen", berättar Jerker om sin far. [42]

Noter:

[1. Se noter, källor och referensmaterial i slutet av denna skrift. Tidigare versioner, som reviderats: 2011-01-03, 2012-09-28, 2013-10-23, 2015-06-13).

Det muntliga materialet är minnen berättade av personer från S:t Matteus församling och vänkrets, anteckningar från samtal med besökande konst- och arkitekturkännare, med juniorer och skolelever, med deltagare i tretton terminers ekumeniska livsåskådningskurser och inbjudna föreningar samt kyrkvisningar tillkännagivna genom Lundby äldreveckas programblad, G-P guiden, lokaltidningsartiklar m.m.]

[2. Upplysningar som erbjuds på internet genom Wikipedia och Wikimedia är lätt tillgängliga men inte alltid helt tillförlitliga. Materialet utökas, revideras och ändras fortlöpande.]

[3. Jerker Mila 1986 s1ff] [4. Joel Mila 1983]

[5. H Fransson 2002]

[6. BILDER: Se sida 14 under Källor och referensmaterial.

[7. Se vidare S:t Matteus verksamhetsberättelser och årsmötesprotokoll, gamla foton av körer och av kyrkan fylld av söndagsskolbarn m.fl., minnesboken Metodistkyrkan i Sverige 100 år, 1968 (s159f och 83ff), samt statistik, pastorsutnämningar m.m. från Metodistkyrkans i Sverige Årsbok, olika år]

[8. Handlingar från Kulturförvaltningen/Göteborgs Stadsmuseum]

[9a. Äldre missionskyrkbesökare i Alingsås har brukat minnas den originella "glas-sarkofag" som orgeln tidigare stod i på den gamla missionskyrkans podium.]

[9b. Ovanstående ca 35 rader bygger på personliga minnen, muntliga berättelser och foton samt protokoll från S:t Matteus församlings- och förvaltningsråd.]

[10. Enligt Nordisk Familjeboks supplementband nr 35, 1923, sp.625, m.fl. uppslagsböcker och Wikipedia 2015]

[11. Slöjdföreningens skola var en av föregångarna till våra dagars HDK, Högskolan för design och konsthantverk. Se vidare artiklar på internet.]

[12. Se bilder och upplysningar i olika uppslagsverk, internetartiklar och Claes Caldenbys artikel "Reell byggnadskonst och svensk" i Masthuggs församlingsblad nr1, 2014, s13] [13. Jfr artiklar på internet.]

[14. Kompletterande upplysningar och illustrationer från ovan uppräknade kyrkor och flera andra av Sigfrid Ericsons byggnader väntar ännu på införande i Wikipedia och Wikimedia commons – om någon skulle få lust att göra något åt det.]

[15. Jerker Mila 1986 s11, 12, 20f, 53 m.fl., samt privata förevisningar] [16. Jfr Jerker Mila 1986 s13]

[17. citerat i Jerker Mila1986 s2]

[18. Jfr Joel Mila1983, Jerker Mila1986 s62 bl.a.]

[19. Jerker Mila 1986 s2, 4, 9, 22-26, bl.a.]

[20. Jerker Mila 1986 s3ff] [21. Jerker Mila 1986 s3-8]

[22. Joel Mila 1983. Jerker Mila 1986 s8]

[23. Joel Mila 1983. Jerker Mila 1986 s2,53ff]

[24. Jerker Mila 1986 s9-11] [25. Jerker Mila 1986 s14]

[26. Temperafärgernas vattenlösliga innehåll beskrivs i Mila 1986 s41. – Den konstintresserade S:t Matteus-medlemmen Arne Johansson har berättat att han som 13-åring 1923 brukade springa till S:t Matteuskyrkan så fort han fick tillfälle för att se på när Joël Mattsson målade i taket och färgen rann ner på konstnär och ställningar. – Jerker Mila (1986 s10-11) antar att takmålningen hann bli färdig redan 1923. I Wikipedia (år 2015) står det om Joel Mila att han

målade taket cirka 1928. Vad som kommer närmast sanningen har jag inte undersökt men anser att uppgiften i Wikipedia åtminstone bör kunna ändras till att målningen påbörjades 1923. Joels plan för vad som skulle målas torde i varje fall ha funnits då. Dessutom anges i Joels egen förteckning från "Kronhusutställningen" (se Joel Mila 1983) att det var år 1923 som S:t Matteus tak målades. – Så står det också i Kerstin Wallins illustrerade artikel om Mila i G-P 16/7 1995 s37,44,45.]

[26b. Se bildexempel i Bonniers stora lexikon under expressionism (medeltida).]

[26 c. Se exempel i t.ex. Bonniers stora lexikon.]

[27. Jerker Mila 1986 s 11]

[28. Joel Mila 1983, Jerker Mila 1986 s24]

[29. Joel Mila 1983, Jerker Mila 1986 bl.a. s36f, 40ff]

[30. Joel Mila 1983]

[31. Denna lista från 1983 över Milas kyrkokonst är ingalunda komplett. T.ex. på Överås, f.d. Metodistkyrkans teologiska seminarium, finns en f.d. altartavla (relief) med motivet Jesus välsignar barnen. Den finns på bild i Metodistkyrkan i Sverige 100 år, 1968 s67. – På internet tillkommer alltfler bilder och upplysningar om Milas kyrkliga konst.]

[32. Jfr Uppenbarelseboken 4:6-8, Hesekiel 1:5,10 och liknande syner och de mycket olika förklaringsförsöken i bibelkommentarer och uppslagsböcker. Se t.ex. noter och uppslagsdel i Bibel 2000, kommentarerna i Handbok för Livet, William Barclay's bibelkommentar m.fl. och på internet om evangelistsymboler i konsten. De fyra varelserna som i Johannes Uppenbarelse leder lovsången till den Evige har i fornkyrkan och den tidiga kristna konsten ofta förknippats med de fyra evangelisterna Matteus, Markus, Lukas och Johannes. Väsendet med människoansiktet må ses som prisande Gud för inkarnationen, alltså att Gud har uppenbarat sig genom den fullkomliga människan Jesus. Örnen svävar på starka vingar upp mot himlen, har överblick, ser långt, ansågs se in i ljuset nära Gud, så örnen kunde visa på Kristi gudomliga sida. Lejonet, djurens konung, visar kraft och styrka, mod och makt, och framhåller Jesus som Kung, det segrande "Lejonet av Juda stam". Den unga tjuren eller kalven, som användes som offerdjur, kan visa på Kristi offer, och oxen har även ansetts som en symbol för hårt arbete, tålmodigt och uthålligt tjänande. Men de fornkyrkliga bibeluttolkarna Irenaeus, Athanasios, Victorinus och Augustinus hade sinsemellan olika motiveringar till varför och hur de fyra evangelierna skulle förknippas med de fyra väsendena. I Handbok för Livet står det (som kommentar till Hesekiel 1:5) att man i den första kristenheten ansåg att Matteus presenterade Jesus som Lejonet av Juda, Markus som tjänaren (oxen), Lukas som den fullkomliga människan och att Johannes (örnen) presenterade Jesus som Guds Son. Barclay menar att Augustinus evangelistsymbolik är den vanligaste och ansluter sig till den, nämligen Matteus lejonet, Markus människan, Lukas oxen och Johannes örnen. Om man på internet söker på evangelistsymboler bibringas man dock uppfattningen att Victorinus (och Hieronymus) symbolik är den vanligaste inom konsten sedan 400-talet, nämligen: Matteus människa, Markus lejon, Lukas oxe/tjur/kalv, Johannes örn. Så även i symbolförteckningar av S.E. Brown, L. Gouker m.fl. (se litteraturlista). Att Joel Mila troligen anslöt sig till den fördelningen av symboler

styrks av namnen han målat vid gestalterna på altartavlan i S:t Jakobs kyrka.

– Exkurs: Diskussioner om evangelistsymbolerna har kanske ett visst intresse för konsten men egentligen inte för det kristna frälsningsbudskapet, eftersom alla de fyra evangelisterna i NT är överens om Jesu evangelium, trots deras böckers litet olika innehåll och betoningar. – Inte heller tror jag att det hjälper oss jordevarelser att spekulera för mycket kring de syner och upplevelser av himmelska väsen i Guds närhet som vi av och till möter i Bibeln. Lärör om änglar, keruber, serafier är inget som är nödvändigt för evangeliet om frälsningen. Tids nog får vi veta. Men skildringarna av det himmelska kan ge oss upplevelser av Guds helighet och storhet. Förbundsarkens nådastol, som var tom men omgiven av två keruber, var en stark predikan för Israels folk och dess grannar om en osynlig Gud som finns överallt, som inte kan fångas i en gudabild, inte begränsas (2 Mos 25:17-22). Jesajas syn av Herren Sebaots upphöjda tron omgiven av serafier gav åt Jesaja en stark upplevelse av Guds helighet, av sin egen orenhet men också av kallelsen att av nåd få vara Guds profet (Jesaja 6:1-8). Också Hesekiel upplevde sin profetkallelse och fick profetiska budskap i samband med visioner och auditioner, han såg eld och intensivt ljus och keruber som bar upp "något som såg ut som en tron" och han hörde dånet av "den Väldiges röst". Trots sina försök att i ord detaljerat beskriva det obeskrivbara som han fick uppleva skriver Hesekiel försiktigt: "något som liknade", "såg ut som", "något som tycktes ha mänsklig gestalt", "från det som föreföll vara hans höfter och uppåt såg jag att det glimmade som vitt guld – det liknade en eldkrans" o.s.v. "Så tedde sig anblicken av Herrens härlighet" för Hesekiel (Hes 1:22-28). När det gäller Johannes Uppenbarelse tycker jag inte att det viktigaste är att förstå och tolka allt. Det för oss väsentliga i kapitel 4 är tydligt för oss, nämligen lovsången till Gud Skaparen, och i kapitel 5 lovsången till det segrande Lammet, Frälsaren. Se Uppenbarelseboken 4: 8-11 och 5: 8-14!]

[32b. Jämför de ideal för kulturell igenkänning som många konstbästföreläsare haft och har inom svensk eller annan nordisk allmogekonst eller i exempelvis afrikanska, indiska, kinesiska, japanska kulturer. Många konstnärer har känt att deras konst kommer närmare deras mottagare om klädedräkt, frisyrer etc. liknar deras som de vänder sig till.]

[33. En metodistisk syn på nådemedlen (Bibeln, bönen, kyrkan och sakramenten, d.v.s. dopet och nattvarden) har beskrivits kortfattat och med bibelhänvisningar i Thorvald Källstads Trons väg 1954, 1961, 1981]

[34. Sökord på internet: dopbekräftelse, dopförnyelse, doppåminnelse. Även om man väljer en ceremoni som utöver bibelorden om dopet har påtaglig vattensymbolik, t.ex. med vattenstänk eller tecknande med vatten av ett kors i pannan, så är det inte ett nytt dop om dopförrättaren inte säger: Jag döper dig i Faderns, Sonens och den helige Andes namn. Dopet är en engångshandling, men varje dag hela livet får vi tänka på att vi är döpta till Kristus. Så blir dopet en synlig predikan, som Luther sade, en daglig påminnelse till oss om att vara döda från synden och leva med Kristus (Romarbrevet 6).]

[35. Jerker Mila 1986 s21, 24, 26] [36. muntliga källor]

[37. Jerker Mila 1986 s26] [38. Jerker Mila 1986 s.60]

[39. I "Kronhusutställningens" program (Joel Mila 1983) nämns följande tidigare utställningar med Milas konst: 1930 i Konsthallen, Göteborg, tillsammans med bl.a. Fritiof

Svensson, Nils Nilsson; 1931 i Röhsska museet; 1934 Konstnärsmuseet i Stockholm tills. m. Fritiof Svensson; 1944 Lorensbergs konstsalong tills. m. Martin Larsson; 1946 Olsens, Göteborg; 1950 Olsens, Göteborg; 1958 Maneten, Göteborg; 1971 Sv. Mässans konstsalong; 1977 Mountain House, Caux, Schweiz; 1980 Sv. Mässans Konstsalong.] [40. Joel Mila 1983]

[41. Jerker Mila 1986 s60: Jerker citerade tidningen Arbetet Väst som under en bild av Joel på första sidan skrev: "Han har gjort kyrkomålningar i över 30 kyrkor. Den första utförde han 1923! I går fyllde han 88 år. Det är alltid lika svårt säger Joel. Man lär sig aldrig." – Men hans son Jerker menade att några av sina vackraste tavlor målade Joel alldeles i slutet av sitt liv, fastän han då såg dåligt på grund av starr. "De är målade på ett nytt sätt med grova penseldrag. Men de har ett nytt skimmer över sig. Joël utvecklades som konstnär så länge han kunde arbeta", skrev Jerker.

1986 s62: I ett av sina föredrag om kyrklig konst hade Joel sagt: "En kyrka skall i sig själv vara ett konstverk, ett arkitektoniskt sådant. De målade och skulpterade delarna skall vara en del av helheten..." Och bildskaparen bör "liksom prästen i predikstolen ha ett budskap att förmedla. Då är det inte heller likgiltigt hur hans eget inre ser ut... Kan också jag förutom att göra ett så gott måleri som möjligt, som sprider glädje till betraktaren, genom mina målningar även säga något evighetsväsentligt, det som kan förvandla människans innersta och bli räddningen för vår värld, det som gör mörker till ljus?"... Sonen Jerker citerar dessa ord från ett tal som han kallar "Joël Milas konstnärliga testamente".] [42. Jerker Mila 1986 s50,62]

Källor och referensmaterial:

Viktigaste källor:

Mila, Joël, 1983, Joël Mila, mural- och glasmålningar, oljemålningar och akvareller, Kronhuset 2 okt-13 nov 1983 (vernissageprogram, 7 maskinskrivna A4-ark med upplysningar om Joels utbildning och konstnärliga utveckling, ett tiotal utställningar, årtal för kyrkokonst i trettiofyra kyrkor och lokaler och benämningar på sjuttiosex utställda konstverk; kortfattat anges hans utbildning vara: Slöjdföreningens skola i Göteborg, André Lhôte och Othon Friesz i Paris.)

Mila, Jerker, 1986, Joël Mila 1895-1985, Konstnären och människan, ett personligt porträtt med hjälp av honom själv, konstanmätlare m fl. (fotostatkompendium, 62 sidor, särskilt s1-11,21,26,52-55,60-62)

Övrigt referensmaterial:

Barclay, William, 1975, Revelation of John, Saint Andrew Press, Edinburgh

Bibel 2000 med noter, parallellhänvisningar och tillägg,

Bibelkommissionens översättning, Marcus förlag, Örebro

Brown, Edgar S, 1958, Symbols and Terms of the Church, Muhlenberg Press, USA

Caldenby, Claes, 2014, "Reell byggnadskonst och svensk" i Masthuggs församlingsblad nr1:2014, Svenska Kyrkan, Göteborg (s13)

Gouker, L, 1964, Dictionary of Church Terms and Symbols, Gibson Co, Norwalk, Conn, USA

Handbok för Livet, 1998, Levande Bibeln (Bibelparfras med kommentarer), Internationella Bibelsällskapet, Herrljunga

Foton och muntligt berättade minnen

Fransson, Henrik, 2002, foldern S:t Matteus Metodistkyrka, Rum för religion, Kulturhusens dag 8 september 2002, Riksantikvarieämbetet.

Källstad, Thorvald, 1954, 1961, 1981, Trons väg, NBA, Sthlm

Metodistkyrkan i Sverige 100 år, 1968, NBA, Sthlm, (särskilt s159f, 83ff)

Metodistkyrkans i Sverige Årsbok, olika år (bl.a. pastorsutnämningar och tabeller med statistik över församlingars medlemsantal, verksamhetsgrupper, ekonomi, insamlingar mm).

S:t Matteus församlings-/förvaltnings-/ungdomsråds m.m. protokoll och rapporter från olika år.

Uppslagsböcker, bl.a. Nordisk Familjebok, konversationslexikon och realencyklopedi, 1904-1926, Sthlm. (I band 35, ett supplementband tryckt 1923, står det detaljerat om Sigfrid Ericson, som började bli känd).

Bonniers konversationslexikon 1922-1928, Sthlm.

Nordisk Familjebok 1923-1932, Sthlm.

Bonniers stora lexikon 1985-1990, Sthlm.

Nationalencyklopedin -1996, Bra Böcker, Malmö.

Wallin, Kerstin, 1995, "Skärvor av evighet", i Göteborgs-Posten 16/7 1995 (illustrerade helsidor s37,44,45).

Wikimedia commons, Wikipedia och andra sökningar på internet.

BILDER i detta kompendium:

Bild 6: använd i och kopierad från Wikimedia commons.

Bild 7: använd i och fotograferad från Kerstin Wallins GP-artikel 16/7 1995.

Bild 8, 9, 10 och 11: fotograferade från gamla foton och tidningsurklipp i S:t Matteusförsamlingens förråd.

Bild 13 och 14: foto via internet från tidningen Hisingen.

Övriga bilder på sida 1-11: foto Folke Palmér.